

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.
«__» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____
«__» _____ 20__ р.

СИСТЕМА РОБОТИ З ПІДГОТОВКИ РУКИ ДИТИНИ ДО ПИСЬМА. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ФОРМ І ВИДІВ РОБОТИ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ДВПм-22
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Матінян Аїди Ваагнівни

Керівник кандидат філологічних наук,
доцент Іншаков А. Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПІДГОТОВКА РУКИ ДИТИНИ ДО ПИСЬМА ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	7
1.1. Особливості формування навичок письма у дітей дошкільного віку.....	7
1.2. Методи і прийоми підготовки руки дитини до письма.....	14
1.3. Дослідження з розвитку дрібної моторики провідної руки у дітей дошкільного віку.....	20
Висновок до 1 розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ РУКИ ДИТИНИ ДО ПИСЬМА.....	32
2.1. Аналіз Базового компонента дошкільної освіти і програм з проблеми підготовки руки дитини до письма.....	32
2.2. Аналіз педагогічного досвіду з проблеми підготовки руки дитини до письма.....	37
2.3. Методичні рекомендації щодо підготовки руки дитини до письма.....	48
Висновок до 2 розділу.....	54
ВИСНОВОК.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	61

ВСТУП

Актуальність. Наразі в Україні відбувається глобальне реформування системи освіти, де важливою частиною даного питання є питання наступності та подальших перспектив у підготовці руки дитини дошкільного віку до письма.

Значна увага вчених приділяється розвитку вміння писати цифри, підготовці руки дитини до письма та мистецтву, а також каліграфії, а саме: М. Ващенко, Т. Гарвуз, К. Прищепа, Н. Скрипченко, В. Таран, А. Заїка, О. Сафонова, В. Лук'яненко, А. Мовчун, І. Парченко.

Підготовка дітей до навчання – тривалий процес. Він охоплює весь дошкільний період.

Одним із найактуальніших питань у початковій школі є розвиток навичок письма в першому класі. Письмо не варто розглядати окремо від інших складових навчального процесу, так як воно досить тісно пов'язане з навчанням читання та розвитком усного і писемного мовлення. Письмо впливає на навички грамотності учнів, які, у свою чергу, впливають на культуру писемного мовлення.

Письмо як процес, являється досить складним видом навчальної діяльності, яке складається з багатьох структурних елементів, правил, навичок і вмінь, а оволодіння ним для дітей молодшого шкільного віку є тривалим і складним процесом. [7; 3]

Процес підготовки руки дитини до письма вимагає від дітей молодшого шкільного віку фізичних, інтелектуальних та емоційних зусиль. Тому рекомендується починати підготовку до письма задовго до вступу до школи.

Необхідно усвідомлювати, що готовність до письма визначається індивідуальними можливостями та потребами кожної дитини.

Процес тренування руки у дітей старшого дошкільного віку має враховувати їхній вік, фізіологічні характеристики та психологічні особливості. Важливо враховувати такі фактори, як: слабкий розвиток дрібної

мускулатури кисті, повільність рухів і нестійка, недостатня їх координація при письмі, обмежена стійкість до тривалих навантажень, несформованість оптичного сприйняття графічних образів, тощо. Усе це необхідно враховувати. [7]

Діти дошкільного віку мають труднощі в оволодінні навичками письма, це пов'язується з тим, що діти дошкільного віку:

- дуже відволікаються;
- мають погану координацію рухів;
- їм важко зрозуміти зв'язок між звуками і графічними символами;
- важко фіксувати графічні символи як ціле, що складається з багатьох елементів;
- важко сприймати зв'язки між елементами, що складають ціле (пропорції, напрямки, розташування елементів).

Підготовка до письма є одним з найскладніших етапів у систематичному навчанні дитини, пов'язується це з одного боку, з психофізіологічними особливостями дітей у віці 5-6 років, а з іншого - з самим процесом письма.

Задля уникнення негативних наслідків під час процесу підготовки до письма, існує певна система занять, котра максимально враховує особливості кожної дитини і дозволяє поступово підготувати її до цього виду діяльності, не перевантажуючи.

Діти дошкільного віку можуть легко маніпулювати предметами та іграшками, але рухи їхніх рук ще недостатньо адаптовані, некоординовані та неточні. У дошкільному віці розвиваються рухи рук, пов'язані з використанням інструментів і матеріалів, таких як ножиці, пензлики та олівці.

За Д. Ельконіним, перебудова рухів і дій у дітей дошкільного віку означає, що діти починають практично використовувати, контролювати і організувати їх, спираючись на свої уявлення про майбутні рухи і умови їх реалізації.

Набуття рухових навичок, особливо графічної моторики – це створення тимчасових нейронних зв'язків у корі головного мозку дитини. Розвиток рухів

руки і формування рухових навичок залежать, як від дозрівання нервово-м'язової системи дитини, так і від змісту і структури діяльності в даному віці.

Розвиток руки тісно пов'язаний з розвитком мовлення та мислення дитини, адже різноманітні рухи рук та пальчикові ігри стимулюють процеси мовленнєвого та розумового розвитку дитини. Дрібна моторика також взаємодіє з вищими рівнями свідомості, такими як мислення, сприймання, увага, уява, зорова та моторна пам'ять, мовлення, спостережливість.

Дрібна моторика є одним з аспектів рухової сфери, безпосередньо пов'язаним з процесом оволодіння навичками, що необхідні під час процесу письма, графомоторних навичок і мовлення дітей (М. Кольцова, Н. Новікова, Н. Бернштейн, Є. Бережна).

Розвиток тонких рухів пальців відбувається під час процесу взаємодії дитини зі світом навколо неї, для того, щоб дрібні рухи були точними варто розвивати провідну руку, через поступове освоєння рухів зап'ястя.

Метою дослідження є вивчення специфічних особливостей підготовки руки дитини старшого дошкільного віку до письма та презентація форм та методів роботи з підготовки руки дитини до письма.

Завдання дослідження:

1. Розглянути особливості формування навичок письма у дітей дошкільного віку; описати методи і прийоми підготовки руки дитини до письма.
2. Дослідження методики, що сприяє розвитку дрібної моторики провідної руки дитини дошкільного віку.
3. Здійснити аналіз Базового компоненту дошкільної освіти і програм з проблеми підготовки руки дитини до письма; описати аналіз педагогічного досвіду з проблеми підготовки руки дитини до письма.
4. Надати методичні рекомендації та створити збірку вправ з підготовки руки дитини до письма.

Об'єктом дослідження є процес спеціальної підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.

Предметом дослідження є процес підготовки руки дитини до письма.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури; вивчення документації дошкільного закладу; бесіди з вихователями.

Апробація результатів. Публікація статті на Міжнародній науково-практичній конференції «EUROPEAN SCIENTIFIC CONGRESS» 2023 року Мадрид, Іспанія з теми: «Система роботи з підготовки руки дитини до письма»; публікація у Збірнику науково-методичних та праць студентів до III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Дошкільна освіта : проблеми, пошуки, інновації» з теми: «Система роботи з підготовки руки дитини дошкільного віку до письма».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. ПІДГОТОВКА РУКИ ДИТИНИ ДО ПИСЬМА ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

1.1. Особливості формування навичок письма у дітей дошкільного віку

Діти дошкільного віку мають труднощі у вивченні літер. Це пов'язано з тим, що вони ще відволікаються, мають погану координацію рухів, не розуміють зв'язку між звуками і графічними символами, мають труднощі з фіксацією графічних символів як цілого, що складається з багатьох елементів, і з розпізнаванням зв'язків між елементами, що складають ціле (пропорції, напрямки, положення елементів).

Так, як основою засвоєння письма являється формування моторики, просторової орієнтації та розвиток зорово-моторної координації рухів, від цього впливає важливість підготовки провідної руки починаючи з дитячого садочка. [1]

Великий тлумачний словник сучасної української мови поняття «підготовка» трактує наступним чином: [2]

- дія зі значенням підготовка;
- запас знань, умінь і досвіду, набутих у процесі навчання та практичної діяльності.

Діти, які готові до письма, мають такі характеристики:

- можуть практикувати аналіз і синтез;
- вправні в говорінні та мисленні;
- можуть координовано рухати руками, передпліччям, зап'ястям і пальцями та орієнтуватися в просторі;
- можуть координовано користуватися руками, передпліччям, зап'ястям і пальцями та орієнтуватися в просторі;

— емоційно готові (точно виконують завдання, наполегливі, самодисципліновані та готові вчитися).

А. Богуш зазначає, що кожна технічна навичка письма має свої труднощі. Водночас графічні навички є не менш складними. Щоб розвинути графічні навички, діти повинні встановлювати зв'язки між тим, що воничують, говорять і відтворюють (звуки, склади і слова). [1]

Як раніше згадувалось, письмо являється одним з головних видів діяльності дитини саме у період шкільного навчання. Воно являється засобом усного та писемного мовлення та ґрунтується на тоній та координованій моториці руки. [13]

Дослідники вказують, що існуючі освітні методики для дітей семи років не є відповідними для шестирічного віку, який має свої специфічні особливості: [5]:

- некоординованість рухів руки;
- повільний темп усвідомлення символів;
- не чіткий образ літери у пам'яті, можливі прояви дисграфії;
- недостатній розвиток м'язів кисті.

На сьогоднішній день в Україні відбувається глобальна реформація системи освіти, в якій велике значення приділяється питанню плавного переходу від дошкільного до шкільного навчання, зокрема щодо підготовки руки дитини до письма.

Пропонуємо переглянути дослідження вчених, котрі займались питаннями підготовки руки дитини до письма:

- методика підготовки руки дитини до письма: М. Вашуленко, Т. Гарбуз, В. Групова, І. Кирей, О. Прищепа, К. Прищепа, Н. Скрипченко;
- психологічні та педагогічні умови навчання каліграфії: М. Щербакова;
- підготовка руки дитини до письма, методика каліграфії: В. Горбач.

Підготовка руки дитини дошкільного віку повинна здійснюватися з урахуванням фізіологічних, вікових, психологічних можливостей дітей, а саме: [7]

- слабкий розвиток м'язів рук;
- недостатнє координування рухів під час письма;
- повільний темп;
- недостатня сформованість оптичного сприйняття графічного образу;
- низька опірність при тривалому напруженні;
- недосконалість перцептивного синтезу та механізму внутрішнього планування дій.

У дітей дошкільного віку все ще недостатньо розвинене почуття просторової та площинної орієнтації. Більшість дітей не можуть відрізнити праворуч і ліворуч. Здатність розрізняти право і ліво є важливою передумовою для багатьох видів навчання, тому слід приділяти достатньо часу для відпрацювання цієї навички у вигляді різних ігор та вправ.

У працях різних авторів простежувалась велика робота щодо теми нашого дослідження, а саме:

- розвиток навичок малювання та підготовці руки до письма, каліграфічним прийомам описувалось у праці П. Градбаєва, В. Гольбаха, Ф. Грекова;
- педагогічні та психологічні умови навчання каліграфії вивчали Є. Турянова, М. Щербакова;
- методика навчання каліграфії вивчалась М. Ващенком, Т. Галубуз, В. Груповою, К. Прищепою, Н. Скрипченко, В. Таран;
- каліграфію вивчали практики: А. Заїка, О. Сафонова, В. Лук'яненко, А. Мовчун.

Діти дошкільного віку мають труднощі у вивченні літер, це пов'язано з тим, що:

- діти відволікаються, мають погану координацію рухів;
- недостатньо фіксують графічні символи як ціле;
- не розуміють зв'язок між звуками і графічними символами;
- складно розпізнають зв'язки між складовими елементами.

Оскільки формування моторики, просторової орієнтації та розвиток зорово-моторної координації лежать в основі підготовки до письма, тому руку дітей дошкільного віку готують протягом усього дошкільного періоду. [1]

Поняття готовності визначається, як акт підготовки, запас знань, умінь, навичок, досвіду, набутих під час процесу навчання та практичної діяльності. [2]

Діти, що готові до процесу письма, мають такі характеристики:

- вміють аналізувати та систематизувати, мають навички говоріння та мислення;
- орієнтуються у просторі, мають координовані рухи кистей, передпліч, зап'ясть і пальців;
- емоційно готові;
- само дисципліновані;
- хочуть навчатись.

Відомий педагог А. Богуш зазначає, що кожна технічна навичка письма має свої труднощі, де достатньо складними є графічні навички.

Для розвитку графічних навичок дітям необхідно створювати асоціації між тим, що вони чують, говорять і відтворюють (звуки, склади і слова). [1]

У дітей дошкільного віку є недостатньо розвиненим відчуття просторової та площинної орієнтації, більша частина дітей має складнощі у розрізненні лівого та правого боку. Здатність розрізняти правий і лівий бік є важливою передумовою для багатьох видів навчання, тому розвитку цієї навички варто приділяти достатньо часу.

Підготовка руки до письма має особливе значення з точки зору забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою.

Особливого значення, у сучасній сфері дошкільної освіти, набуває процес підготовки дитини дошкільного віку до цілеспрямованого навчання у школі. Так як, готовність до школи характеризується певним показником успішності дитини в дошкільний період, як в умовах дошкільного закладу, так і в контексті домашнього виховання та навчання.

А. Богуш визначає, що саме у дошкільному віці надважливим є підготовка дитини до процесу письма, не навчання, тому що це призведе до неправильної техніки письма, це пояснюється особливостями психофізіології дітей шестирічного віку.

Пропонуємо розглянути структуру процесу письма (рис. 1.1).

Рисунок 1.1. Структура письма

Досвід показує, що значна частина дітей, які йдуть до першого класу, не готові до письма. Такі діти часто не мають достатнього досвіду в малюванні фігур, низький рівень зорової та моторної координації, просторової орієнтації та зорової пам'яті.

Характерним для дітей п'ятого року життя є недорозвинення дрібних м'язів рук, неповна регуляція рухів, не до кінця сформований розвиток флангів

пальців та кисті. Наведені характеристики ускладнюють технічний процес письма.

Як показує практика, з метою підготовки дітей дошкільного віку до навичок письма вихователі переймають методіку підготовки руки дитини до письма, згідно робочих програм та зошитів, які призначені для дітей молодших класів.

Навчання письма, як процес ототожнюють як кінетичну дію руки, що є важливою, але не єдиною складовою під час готування дітей до писемного мовлення.

Одноманітне і монотонне написання письмових елементів досить часто є дією, що втомлює дітей, є не цікавим для них, що як не сприятиме засвоєнню писемного мовлення дітьми дошкільного віку.

У власних дослідженнях вчені Л. Виготський, О. Запорожець, Д. Ельконін зазначають, для того щоб повноцінно розвинути і виховати дітей вартим є використання засобів, форм і методів педагогічного впливу, що відповідають віковим особливостям дитини.

Психічний розвиток і формування особистості відбуваються насамперед у провідній діяльності онтогенезу даного вікового етапу, саме для дошкільного віку ним є гра. Яка є формою участі дитини в соціальному житті довкілля, активного пізнання дій і стосунків дорослих.

Тому варто використовувати ігри та їх інтерпретації, котрі не лише готують руку дитини дошкільного віку до письма, але й формують у дошкільнят уявлення про складові літер, розвиток комплексного та логічного мислення, внутрішнього та зовнішнього мовлення, пам'яті та творчих здібностей.

Пошуки правильних шляхів формування у дітей буквено-рухових навичок були розглядалися багатьма вітчизняними і зарубіжними ученими: Я. Коменський, А. Гаврилюк, М. Васленко, А. Богуш.

Ш. Амонашвілі, А. Богуш, А. Гаврилюк, О. Запорожець зауважували про необхідність та дієвість використання ігор у навчальній діяльності.

Сучасні наукові дослідження засвідчили, що існують численні можливості для підвищення ефективності навчання писемного мовлення дітей дошкільного віку. Удосконалення навчання, зокрема використання ігор, може підвищити рівень готовності всіх дітей, які відвідують дошкільні заклади, до підготовки руки дитини до письма, що значно полегшить їхній перехід до школи.

Багато сучасних дослідників, таких як: Л. Журова, А. Іваненко, Н. Орланова, Н. Варенцова, звертали увагу на обов'язкове навчання дітей дошкільного віку грамоті.

Починаючи з 1966 року, в різні дошкільні навчальні програми був включений розділ з навчання грамоти. Спочатку було введено 12 літер, потім 18 літер, а потім навчання всього алфавіту, читання і письма.

Особливу увагу слід приділяти індивідуальним заняттям, щоб підготувати руки дитини до письма, рекомендується планувати індивідуальні завдання в рамках уроків читання, письма та арифметики з використанням друкованих робочих зошитів, рекомендованих Міністерством освіти і науки України.

Як окремий вид діяльності підготовку руки до письма слід планувати не більше 10 хвилин у другій половині дня (5-6 хвилин на вправи з чистописання, решту часу - на демонстрацію, підготовку, контроль та аналіз роботи)

1.2. Методи і прийоми підготовки руки дитини до письма

Розумова та мотиваційна готовність дитини дошкільного віку її емоційно-вольовий розвиток забезпечуються шляхом спільних зусиль, як дошкільного закладу так і родини.

Навчання у школі є складним та серйозним навантаженням в житті кожної людини, тому щоб дитина була гарно підготовленою необхідною є спеціальна підготовка, яка відбувається саме у дошкільному закладі.

Головною умовою для дитини старшого дошкільного віку під час підготовки до навчання у школі є формування психологічної стійкості, необхідного рівня розумових та пізнавальних здібностей. Важливим є завдання котре в тому, щоб формувати у дітей саме бажання вчитися, виховуючи при цьому інтерес до знань, бажання вчитись та любов до школи.

Розроблені програми, що стосуються дошкільних закладів спрямовані у своїй роботі на засвоєння систематичних знань, саме тому розвиток руки дитини починається задовго до проходу до школи.

Підготовка дитини до письма є одним з найбільш складних етапів у підготовці до шкільного навчання.

Для дошкільного віку важливим є саме підготовка до письма, а не навчання йому, що призводить у подальшому до формування неправильної техніки письма.

Досвід доводить, що велика частина дітей, що приходять навчатись до першого класу, є не підготовленими саме до процесу письма, це в свою чергу, призводить до цілої низки труднощів.

У таких дітей частіше всього малий досвід у виконанні графічних завдань, недосконала координація рухів руки, занижений рівень зорово-моторної координації та просторового сприйняття.

Підготовка руки дитини до письма сприяє собою розвиток дрібної моторики та активізує відповідні ділянки кори головного мозку. [3]

Таким чином, підготовка руки дошкільника до письма являється важливим елементом адаптивного та комплексного розвитку і складає базову компетенцію дитини.

Проте, досліджень та напрацювань з теми нашого недостатньо. На сьогоднішній день, підняття питання щодо створення нових методик розвитку навичок письма вимагають два основні чинники:

1. Початок шкільного навчання з шестирічного віку.
2. Зменшення ролі письма в сучасному житті.

Іншими словами, акцент у формуванні навчальних цілей для розвитку графічних і моторних навичок змістився з прямого навчання читання і письма на загальне навчання читання і письма, розвиток мовлення і розвиток дрібної моторики як загального розвитку.

Доведено, що діти з добре розвиненою дрібною моторикою мають мовленнєвий розвиток, що відповідає їхнім віковим можливостям. Це свідчить про випереджальний розвиток мовленнєвої та інших ділянок кори головного мозку і готовність до школи, в тому числі психологічну.

З іншого боку, діти з хорошим розвитком загальної моторики, але поганим розвитком дрібної моторики мають затримку мовленнєвого розвитку і не повністю готові до школи.

Для подолання даної проблеми вихователі повинні: [8]

- набути необхідні професійні компетенції;
- мотивувати, планувати, діагностувати та прогнозувати спільну діяльність;
- використовувати у професійній діяльності ефективні методи задля підготовки руки дитини до письма;
- розвивати дослідницькі навички.

Письмо, як процес є складнішим аніж читання, та має при цьому декілька етапів, кожен з яких має власну структуру:

- аналіз звукової структури слів;
- перетворення фонем у графеми;

— перетворення образів графем з пам'яті в рухову систему.

Залежно від типу світосприйняття, дитина спочатку отримує інформацію від органів чуття через ліву або праву півкулю.

Згідно з концепцією кінезіотерапевтичних вправ, розвиваюча робота має бути спрямована від руху до думки, тобто чим більше руху і чим інтенсивніша активність під час розвитку дитини, тим більше формується «форм», які стають основою для майбутнього навчання і мовних навичок. [3]

Варто зазначити, що формування зв'язків між відповідними областями та півкулями головного мозку завершується до періоду шести – семи років. Тому компетентність дітей, особливо в дошкільні роки, повинна базуватись на розвитку зв'язків між півкулями головного мозку.

Якщо інформація від органів чуття відразу надходить до півкуль головного мозку, які відповідають за аналітичні завдання, дитині легше правильно зображати символи на письмі. Складність даного етапу обробки інформації полягає у відображенні інформації між півкулями мозку. В результаті відбувається зміна образу елемента літери, котра проектується, і діти плутають схожі елементи та зображення літер.

Через проблеми з письмом і читанням, спричинені дисграфією, значна частина дітей відстають у навчанні, це в подальшому ускладнює опанування дітьми інших сфер навчання. Тому, під час процесу навчання дітей письму важливо підтримувати творчу та різноманітну подачу інформації.

Основними освітніми цілями у підготовці руки дитини до письма є розвиток у дітей технічних навичок, а саме:

- моторика;
- сенсорна чутливість і пам'ять;
- набуття знань про культуру письма;
- способи графічного відтворення образів і предметів;
- свобода самовираження на основі творчого та образного мислення.

Для розвитку навичок письма доволі важливим є розвиток зорово-моторної координації, тут варто виробити у дітей здатність чітко сприймання зорові образи та співвідносити їх з рухами. Можна використовувати наступні види ігрових вправ: «Попадання олівцем у точку», «Мавпочки», «Дорога».

Наступним складовим елементом у навчанні письма є використання вправ з розвитку сприймання фігур на фоні інших та розвиток константності сприймання.

У дошкільнят повинна бути розвинута константність сприймання, тобто можливість впізнавати фігуру в незалежності від її кольору, величини, ракурсу.

Відповідно цьому, дітям доцільно давали завдання, котрі спрямовані на знаходження заданої фігури з поміж інших, це може бути вправа «Переплетені лінії».

Наступними у підготовці руки дитини до письма є розвиток у дітей просторових уявлень. Завдання мають бути спрямованими на розрізненні правого і лівого боків, не сплутуючи при цьому поняття «над», «під», «внизу», «вгорі».

Для успішного володіння дрібними рухами руки дітям варто пропонувати вправи, що спрямовані на виконання графічних дій з точними рухами, які мають бути чітко узгодженими з певною умовою. Досить важливими є розвинення моторного компонента, де дітям пропонуються вправи, котрі допомагають якісно формувати вміння, що полягає у штрихуванні. Пропонуємо вправи на штрихування розмежувати таким чином:

- обведення пунктирних ліній;
- обведення трафаретів,
- штрихування.

Саме від того, як вихователь навчить дітей зображати основні елементи, залежатиме у подальшому написання самих елементів букв, складів, слів та речень.

Ефективність оволодіння старшими дошкільниками навичками письма має визначатись цікавою формою проведення та адекватним змістом, котрий відповідає поставленій меті.

Ігрова форма занять з підготовки руки дитини до письма допомагає підтримувати інтерес до навчальної діяльності, викликає бажання оволодіти нею.

Також досить часто серед методів навчання та підготовці руки дитини до письма виокремлюють малювання, ліплення, аплікацію, конструювання, які є ефективними шляхами. Ефективність їх полягає у розвитку дрібної моторики.

Щоб організувати ефективний процес розвитку навичок письма, можна виділити наступні компоненти:

- навчання організації робочого місця та правильній поставі за столом;
- тест на визначення наявних навичок дрібної моторики;
- ознайомлення з історією письма;
- знайомство з письмовим приладдям, творчими та технічними засобами письма;
- пальчикова гімнастика для розвитку дрібної моторики;
- вправа «Відкритий альбом», яка застосовується для вільного малювання малюнків, що пов'язані з темою заняття;
- використання візуальних і тактильних дрібних предметів;
- різні види малювання та розфарбовування;
- знання різних видів ліній, друкованих літер;
- ліплення, нанизування, малювання, використання паличок;
- розвиток навичок малювання графічних символів і типів ліній у повітрі, в альбомах і на дошках (малювання пензлем у повітрі; малювання мокрим пензлем по дереву; вправи «Графічний диктант»; малювання

«звукових будиночків» та «слідів речень» для встановлення зв'язку між письмовою та усною мовою;

- використання тренажера для письма за шаблоном;
- користуватися друкованими зошитами для малюків, розпізнавати нотатки з перехресним штрихуванням, практикувати написання малих літер, рахувати та писати, вправлятися в малюванні симетричних малюнків, копіювання літер та візерунків.

Під час процесу навчання дітей дошкільного віку письму важливими заходами є:

1. Орієнтування на площині та за позначками:
  - виконання «фігурного диктанту»;
  - прокладання маршрутів на картах;
  - малювання планів кімнат та вулиць.
2. Конструювання:
  - складання букв з елементів і слів з кубиків;
  - відтворення букв за допомогою ниток і дроту;
  - складання зображень букв, символів, геометричних фігур і предметів з паличок;
    - ліплення;
    - орігамі.
3. Практика на логіку та уяву:
  - малювання симетричних фігур;
  - малювання дотичних;
  - малювання графічних символів;
  - малювання логічних послідовностей.
4. Практика аналізу та синтезу:
  - порівняння та класифікація фігур та інших символів, піктограм, зображень та малюнків;
    - малювання ліній, фігур і обводів за допомогою лінійки.

На ранніх етапах навчання дітей писати варто використовувати олівець, тому що почерк має надавати дитині впевненості та сміливості, а завдання вихователя - хвалити досягнення відповідно до віку та індивідуального рівня розвитку, не акцентувати увагу на наявних помилках, а демонструвати правильне та послідовне письмо.

Олівець також є важливим інструментом для малювання, штрихування, практики та творчої роботи в скрапбукінгу. Ліплення з дроту дозволяє дітям дізнатися більше про прямі та ламані лінії, а також закріпити знання про геометричні фігури, цифри та букви.

За допомогою ліплення діти знайомляться з об'ємом фігур і геометричних об'єктів. При складанні оригамі слід використовувати такі поняття: кути: гострі, тупі, пунктирні лінії, геометричні фігури, лінійки та лінії симетрії.

Основним результатом навчання дітей дошкільного віку є не засвоєння певних знань, а набуття компетентності «вміння вчитися», творчого мислення, швидкого прийняття рішень та адаптації до навчального процесу.

Описана методика в певному сенсі відповідає сучасним новим підходам до розвитку навичок письма. Досвід впровадження програм тренування та розвитку руки для письма показує, що розвивати дрібну моторику та формувати базові навички письма можна вже з чотирирічного віку.

1.3. Дослідження з розвитку дрібної моторики провідної руки у дітей дошкільного віку

Розвиток моторики слід починати ще в дошкільному віці. По-перше, це впливає на загальний інтелектуальний розвиток дитини, по-друге, покращує мовленнєвий розвиток дитини, по-третє, готує дитину до оволодіння навичками письма.

Згідно з дослідженнями О. Лурії та М. Кольцової, оцінка рухових порушень є важливою в структурі розвитку.

Вчені стверджують, що слід розвивати не лише моторику артикуляторів, а й моторику пальців рук.

Розвиток моторики повинен відбуватися в контексті гри, тому що дуже важливо залучати дітей. Пропонуємо кілька порад щодо розвитку навичок для батьків, вихователів та логопедів, які можуть бути використані в діяльності з підготовки руки дитини.

Впроваджуючи ці поради вдома, батьки можуть цікаво та корисно проводити час зі своїми дітьми та будувати теплі й довірливі стосунки.

Основою для всебічного та повноцінного розвитку дитини дошкільного віку є рухова активність, це вміння виконувати точні рухи руками, вміння контролювати власні рухи, які стають основою будь – якої діяльності.

Розвиток дрібної моторики знаходиться у взаємодії з зоровою системою є комплексом скоординованих дій м'язової, нервової, кісткової систем, що розвивають дрібні та точні рухи руки.

Одним з важливих критеріїв повноцінного психічного розвитку є системність та складність процесу, який сприяє виокремленню дрібної моторики. [8]

Під час проходження дошкільного періоду дитинства відбувається формування переліку надважливих психічних якостей, де в активному режимі здійснюється визрівання нервової та кістково-м'язової систем. Саме тому, дошкільний вік є віковим періодом, під час якого вкрай важливо сприятливо впливати на моторну сферу дитини.

Розвиток дрібної моторики руки вивчали у власній практиці Н. Андеєва, К. Крутій, вони стверджували, що необхідним є використання допоміжних засобів, що будуть розвивати дрібну моторику рук, і це важливо робити починаючи з раннього віку. Вченими виокремлено молодший дошкільний вік, як сприятливий період саме для моторного розвитку рук.

Так, як саме в даному віковому етапі діти досить активно засвоюють і вдосконалюють абсолютно нові для них моторні рухи, вдосконалюється їх

координація рухів, зорово-просторове сприйняття, все це як наслідок сприятиме точному відображенню рухів, котрі демонструє вихователь.

Важливим показником готовності дитини до шкільного навчання є рівень розвитку дрібної моторики руки дитини, вміння до логічного мислення, розвинуті психічні процеси, мовлення.

Роботу по підготовці моторики руки варто розпочинати з раннього дошкільного віку вже в роботу по підготці моторики рук варто включати пальчикові ігри та масаж пальчиків, використання різноманітних шнурівок та наліпок. Згодом варто додати ліплення, нанизування намистин, аплікацію, конструювання, пазли.

Повноцінне оволодіння навичками письма вимагає певного ступеня зрілості у функціонуванні кори головного мозку. Діти, які не готові до письма, часто відчують тривогу і неохоче навчаються в школі, оскільки їхня дрібна моторика, зорове сприйняття та увага не повністю розвинені.

Тому дуже важливо розвивати необхідні механізми для оволодіння письмом ще в дошкільному віці.

Відомо, що деяким батькам легше дозволити дитині просидіти годину перед телевізором або комп'ютером, дивлячись повнометражні мультфільми або граючи в ігри. Мало хто з батьків зізнається, що їм важко спокійно дочекатися, поки дитина зав'яже шнурки, застібне всі гудзики на сорочці або доїсть кашу.

Під час аналізу наукових досліджень А. Богуш, що присвячені розвиткові моторики руки дошкільнят, пропонуємо описати засоби її розвитку: [1]

1. Масаж (розминання пальчиків, долоньок, передпліччя, масаж кульками, олівчиками, горіхами), наведемо приклади:

- обережно потягніть дитину за пальчики, щоб розтягнути їх;
- рухайте кожним пальчиком по колу, спочатку в одному напрямку, а потім у протилежному;
- намалюйте пальчиками коло на долоні малюка;

— постукайте по долоні дитини, намагаючись розтиснути долоню.

Самомасаж є ефективним та універсальним засобом реабілітації дрібної моторики для дітей, а також розвивальним та оздоровчим засобом. Важливо, що масажні техніки використовуються в ігровій формі, яка включає художню мову у виконанні дитини. Комічні дії, які юні актори виконують на імпровізованій сцені за допомогою рук, на пальцях, долонях, тильних сторонах долонь і ліктях, іноді тривають кілька секунд, а текст п'єси викладається невеликими чвертями нот.

Однак для того, щоб усвідомити це, необхідно створити в уяві яскравий образ. Зміст техніки масажу, тобто механічний вплив на м'язи, повинен чітко відповідати змісту вірша і механіці роботи м'язів.

Оскільки долоні мають нервові закінчення, самомасаж рук є також способом зміцнення імунітету. Долоні містять нервові закінчення, і коли активність нервових закінчень активізується, покращується функціональний стан внутрішніх органів.

Самомасаж також зміцнює руку, що масажує, а також м'язи, суглоби і зв'язки руки, що масажується. Самомасаж рук - це своєрідна пасивна гімнастика. Масаж має позитивну дію на м'язову систему, а саме її зміцнення та скорочення м'язів, надає тонізуючий вплив на нервову систему, підвищує її регуляторний механізм. Під впливом масажу працездатність втомлених м'язів поліпшується швидше, ніж у стані спокою.

Систематичний масаж покращує функцію рецепторів і провідних шляхів, зміцнює рефлекторні зв'язки між корою головного мозку і м'язами та судинами.

Корисним та дієвим видом масажу є самомасаж, який складається з розтираючих, погладжуючих, розминаючих рухів. Ефективним може бути використання ручних масажерів. Використовуйте горіхи, каштани, жолуді різних розмірів, палички з відносно гладкою поверхнею (щоб не пошкодити долоні).

2. Пальчикові ігри («Ладусі», «Сорока-ворона», «Спечем хлібчик», «Хлопчик-мізинчик»).

3. Ігри з крупами.

Просійте разом з дітьми борошно, манку та рис. Сховайте гудзики, намистинки, камінці, камінчики або іграшки-сюрпризи в манну крупу або борошно і насолоджуйтеся разом з дитиною їх знаходженням після просіювання.

Навчіть малюка шукати дрібні предмети, заховані в різних крупах, насипаних у невеликі, але високі контейнери. Це може бути суха крупа або крупа, замочена у воді. Це хороша практика для розвитку відчуття дотику. Маленькі археологи із задоволенням займуться такими розкопками.

4. Використання конструкторів, мозаїк, пазлів, гудзиків

5. Шнурування.

Можна змайструвати намисто, нанизавши на дріт, шнурок: макарони, рахівниці, бублики.

6. Ліплення з природніх матеріалів та матеріалів, що призначені для цього.

Глина, солоне тісто та спеціальні пасти для ліплення не лише м'які та пластичні за консистенцією, але й безпечні на смак для дітей, якщо вони вирішать їх спробувати.

Пластилін необхідний не лише скульпторам до року, а й старшим дітям. Навчіть їх розплющувати тісто долонями та кулачками, а також відламувати дрібні частинки від великих шматків тіста. Маленькі скульптори будуть у захваті, коли знайдуть дрібнички, які ви там заховали.

Заохочуйте дитину передавати маленькі кульки з рук в руки, складати шматочки на тарілку, штовхати кульки, зроблені мамою, штовхати млинці, гудзики, штовхати одну сторону ковбаски, розминати маленькі шматочки, встромляти руки в тісто для пиріжків, зроблене мамою. Це принесе дитині радість і водночас познайомить її з властивостями нового матеріалу. У

маленьких дітей це не тільки розвиває тактильну чутливість і уяву, а й забезпечує тренування пальчиків.

7. Lego-конструювання.

8. Ігри з щипцями, пінцетами, китайськими паличками. Під час діяльності даного виду діти вчаться захоплювати пальчиками предмет.

9. Використання ниток та різних тканин. Можна обмотати певний предмет з допомогою ниток, дитині доведеться схопити ниточку пальцями. Така діяльність дозволить зміцнити м'язи пальців та навчить координувати власні рухи.

10. Пазли. Досить яскраві елементи пазлів розвивають кмітливість, увагу, дрібну моторику рук, зір, тому доцільно використовувати їх заняттях з розвитку мовлення та граматики.

11. Малювання пальчиками, сприяє розвиткові дрібної моторики рук, що гарно впливає на мозок дитини, та готує кисть руки до малювання олівцями, пензликами, письма. Дитина при цьому може використовувати абсолютно різні рухи рук, задля отримання бажаної картини.

Всі діти люблять малювати і мають власний стиль малювання. Маленьких дітей слід вчити малювати товстими пальчиковими пензликами, крейдою та кольоровою крейдою. Дуже зручні трикутні олівці діаметром близько 1 см в дерев'яній коробці і м'які, товсті олівці, які навіть однорічна дитина може легко тримати трьома пальчиками. Такі олівці не скочуються зі столу і не ламаються. Користуючись такими олівцями, діти швидко вчаться правильно тримати олівець у пальцях.

12. Катання гумових, дерев'яних м'ячиків долонькою по різних поверхнях. З ними також можна співати дитячі віршики та пісеньки. Їх також можна використовувати на уроках фізкультури або як елемент фізкультхвилинки в різних класах.

13. Використання піску. Ігри з піском можна використовувати як на вулиці, так і в приміщенні. Діти можуть ховати в пісок різні предмети,

малювати малюнки, залишати сліди різних тварин і робити гірки. Вона також підходить для вивчення природи, розвитку мовлення та граматики в класі.

14. Використання води. Можна використовувати для переливання води в різні ємності. Їх можна використовувати на уроках природознавства або на прогулянках.

Дотримуючись цих порад, батьки можуть допомогти своїм дітям розвинути такі навички, як винахідливість. Вони допоможуть закріпити повсякденні навички; повторити кольори, форми та математичні поняття; розвинути уяву, мислення, увагу та фантазію; тренувати терпіння та силу волі і, найголовніше, побудувати довіру та чесні стосунки, які формуються під час взаємодії з дітьми.

Представлені нами види ігор роблять свій внесок до всебічного розвитку особистості дитини. [7]

Робота, що полягає у розвитку дрібної моторики рук має проводитись на постійній основі, тому що тільки так буде досягнутий результат. Великого значення під час використання ігор має словесне ведення, яке має бути зрозумілим для даної вікової категорії. Варто пояснювати важливість використовуваних рухів або розміщення пальчиків, потрібно зацікавлювати дітей, налаштовувати дієвий інструментарій та створювати емоційний настрій.

У віці 3 – 4 років, можна давати дитині прищіпки або великі кольорові кліпси, для початку вони повинні навчитися знімати кліпси або прищіпки, які ви надягаєте, а потім їм слід дозволити надягати їх самостійно. Затискачі або прищіпки можна прикріпити до боків форми для торта або будь-якої іншої форми, вирізаної з картону.

Таким чином можна зробити гарячі або теплі сонечка (жовті та червоні картонні кружечки), веселі або сумні обличчя (білі та сині картонні кружечки), ялинки з іграшками, дерева з листям, рибок, їжачків, бабок, метеликів, зелену травичку, святкові торти зі свічками тощо.

Таке ігрове навчання може прискорити дозрівання мовних зон кори головного мозку на 2-2,5 місяці.

Систематичне тренування дрібних рухів рук опосередковано впливає на розвиток мислення, уваги та пам'яті малюка. Той факт, що дитина може щось робити власними пальчиками, є найбільшим досягненням і приносить їй радість та життєву енергію.

Творчість слід заохочувати у старших дітей ще до шкільного віку. У психології це називається арт-терапією. Для розвитку творчих здібностей можна використовувати все, що є під рукою.

Під час такої діяльності вирішуються труднощі з сенсорними критеріями, такими як:

- форма, розмір і колір;
- розвиваються тактильні, дрібна моторика і естетичні уподобання;
- досягається регулярність;
- формується вміння доводити розпочату справу до кінця;
- розвиваються комунікативні навички;
- вміння самостійно спрямовувати завдання, вміння задалегідь

планувати хід роботи над виробом, вміння контролювати власну роботу.

Таким чином, чим більше дрібних рухів рук вдається виконати, тим краще розвивається розумова та мовленнєва діяльність. Рухи дитячих пальчиків і кистей рук мають особливий розвиваючий ефект.

Регулярна пальчикова гімнастика підтримує життєвий тонус, покращує пам'ять і розумові здібності дітей, знижує емоційну напругу, покращує роботу травної, серцево-судинної систем, координує рухи, спритність рук.

Одним з важливих показників психологічної готовності дітей до шкільного навчання є стан моторного розвитку. Зазвичай діти з добре розвиненою моторикою завжди мислять логічно, мають гарну пам'ять, уважні та володіють зв'язною мовою. Вчителі завжди відзначають, що першокласники мають великі труднощі в оволодінні мистецтвом письма. Почерк - це складна навичка, що включає в себе унікальні та скоординовані рухи руки. Тому навички письма вимагають злагодженої м'язової роботи кисті і всієї руки, розвиненого зорового сприйняття і миттєвої уваги.

Повноцінне оволодіння навичками письма вимагає певного дозрівання функцій кори головного мозку. Діти, які не готові до письма, у яких недостатньо розвинена дрібна моторика, зорове сприйняття та увага, часто бувають тривожними і неохоче вчаться в школі. Тому дуже важливо розвивати необхідні механізми для підготовки руки дитини до письма в дошкільному віці.

Складання різних римованих казок та історій за допомогою пальчиків (пальчикова гімнастика, пальчикові ігри): «вліво», «вправо», «вниз», «вгору» і т.д. У пальчикових іграх діти активізують моторику рук, повторюючи рухи дорослих, розвивають вміння контролювати свої рухи, розвивають спритність, концентрацію на одному виді діяльності та вміння відволікатися і переключати увагу.

Висновок до 1 розділу

Діти дошкільного віку мають труднощі у вивченні літер. Це пов'язано з тим, що вони ще відволікаються, мають погану координацію рухів, не розуміють зв'язку між звуками і графічними символами, мають труднощі з фіксацією графічних символів як цілого, що складається з багатьох елементів, і з розпізнаванням зв'язків між елементами, що складають ціле (пропорції, напрямки, положення елементів).

Так як, в основі засвоєння письма лежить формування моторики, просторової орієнтації та розвиток зорово-моторної координації рухів, то підготовка руки дитини до письма починає відбуватись з періоду дошкільного навчання. У підготовці до шкільного навчання важливим є підготовка дитини до письма.

Для дошкільного віку важливим є саме підготовка до письма, а не навчання йому, що призводить у подальшому до формування неправильної техніки письма.

Підготовка руки дитини до письма сприяє розвиткові дрібних м'язів рук та активізує відповідні ділянки кори головного мозку.

Для розвитку навичок письма доволі важливим є розвиток зорово-моторної координації, тут варто виробити у дітей здатність чітко сприймати зорові образи з відповідними рухами.

У дошкільнят повинна бути розвинута константність сприймання, тобто можливість впізнавати фігуру в незалежності від її кольору, величини, ракурсу.

Наступними у підготовці руки дитини до письма є розвиток у дітей просторових уявлень. Завдання мають бути спрямованими на розрізнення правого і лівого боків, не сплутуючи при цьому поняття «над», «під», «внизу», «вгорі».

Ігрова форма занять з підготовки руки дитини до письма допомагає підтримувати інтерес до навчальної діяльності, викликає бажання оволодіти нею.

Також досить часто серед методів навчання та підготовці руки дитини до письма виокремлюють малювання, ліплення, аплікацію, конструювання, які є ефективними шляхами. Ефективність їх полягає у розвитку дрібної моторики.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ РУКИ ДИТИНИ ДО ПИСЬМА

2.1. Аналіз Базового компонента дошкільної освіти і програм з проблеми підготовки руки дитини до письма

Освіта дітей дошкільного віку висвітлюється та координується Базовим компонентом дошкільної освіти та певними програмами, які ми опрацювали, а саме:

1. «Дитина»;
2. «Українське дошкілля».

Сучасні нормативні документи у всіх рівнях освіти відділяють особливу увагу створенню умов, які гарантують високий рівень розвитку ключових компетентностей та загальних навичок учнів різних рівнів освіти.

У цьому контексті навчання дітей основам грамоти визначається як одне з основних завдань дошкільної освіти. Це важливо, оскільки саме це навчання є основою для повноцінного розуміння дітьми навчального матеріалу, а також для усвідомлення ними моральних, суспільно-політичних концепцій, моделей поведінки і соціальних ролей.

Крім того, це сприяє формуванню різних аспектів особистості дитини в цілому. Відповідно до сучасної практики, діти оволодівають елементами читання і письма в три етапи: добукварний, букварний і частково післябукварний.

Навчальна програма «Дитина», котра побудована на основі напрямків БКДО, структурована згідно принципу варіативності та інваріантності.

Розподіл освітніх завдань розділу «Мовлення дитини» та рубрика «Навчаємось елементів грамоти» є досить умовними. Кожен вихователь під час планування роботи з дітьми, повинен опиратися не лише на вікові, але й індивідуальні особливості дітей, що проявляється у темпі засвоєння дітьми знань та оволодіння мовленнєвими вміннями.

Реалізація завдань мовленнєвого розвитку дітей повинна здійснюватись в процесі їх щоденного спілкування з батьками, вихователями, однолітками, інтегруючись у різні види діяльності.

Освітня програма «Соняшник» врахувала сучасні протиріччя, а саме швидкий ріст інформаційно-комунікаційних технологій, домінування матеріальних цінностей..

Концепція програми полягає у формулюванні оптимальних варіантів реалізації змісту базових елементів дошкільної освіти, підготовці дітей до успішного навчання в школі з урахуванням принципу наступності з початковою ланкою освіти, класичної та народної педагогіки, педагогічної спадщини видатних українських вчених сформувати якісно нові підходи до розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку на основі інтеграції з сучасними теоріями, державними вимогами і стандартами.

У дітей шостого року життя добре розвинуті великі м'язи тулуба і кінцівок. Однак недостатньо розвинуті дрібні м'язи рук, недостатня регуляція рухів під час письма, значна втомлюваність при тривалому напруженні, недостатня сформованість зорового сприймання

Розділ має назву «Дрібна моторика рук у контексті мовленнєвого розвитку». Розвиток моторики рук відбувається під час:

- використання пальчикових ігор, узгодження пальчикових рухів зі звуком і словом;
- формування моторики рук;
- заохочення до інсценізації римованих рядків за допомогою пальців;
- розвиток окоміру;
- ознайомлення із зошитами в одну лінію, в клітинку;
- виконання графічних вправ;
- заохочення до написання слухових, зорових графічних диктантів, використовуючи різноманітні матеріали (палички, соломинки, мозаїка тощо).

У програмі розвитку і виховання дітей 2-7 років «Українське дошкілля» та інших чинних дошкільних програмах визначено завдання та зміст навчання дітей елементам читання і письма. [1]

Ефективність навчання основ грамоти безпосередньо залежить від розвитку когнітивних здібностей дітей. У віці 4-5 років діти вже можуть аналізувати властивості навколишніх предметів, і саме на цьому етапі виявляється їхня зацікавленість буквами. Тому в цьому віці можна починати підготовку до навчання елементів грамоти. Процес підготовки дітей дошкільного віку до навчання грамоти повинен включати різноманітні ігри, спрямовані на розвиток пам'яті, уваги, мислення і моторики. [4]

У межах БКДО процес освіти дітей дошкільного віку проходить згідно комплексних і парціальних програм, що рекомендовані Міністерством освіти і науки України.

У Базовому компоненті зведено всі норми та положення, які визначають собою державні вимоги щодо рівня розвиненості, освіченості, вихованості дитини шести- семи років, а також визначає загальний показник набутих дитиною знань перед вступом дитини до школи.

Програма Українське дошкілля розглядає мовленнєвий розвиток дитини, як запоруку якісної освіти.

Освітній напрям «Мовлення дитини» уточнює й конкретизує завдання з формування чіткої звуковимови, активізації та збагачення активного словника дитини, оволодіння мовленням. Одним з пріоритетних напрямків у програмі є завдання, щодо підготовки руки дитини до письма, де особливий акцент розташовується на завданнях мовленнєвого розвитку.

Затверджені стандарти сприяють підвищенню якості дошкільної освіти в Україні та гармонізації її з міжнародними стандартами.

Ці стандарти ґрунтуються на ідеях патріотичного, гуманістичного громадянського виховання, і спільній відповідальності громадян, держави, сім'ї, педагогічних працівників та інших фахівців, що задіяні в навчально-

виховному процесі. беруть участь у догляді, харчуванні та розвитку дітей дошкільного віку.

У програмі «Українське дошкілля» знаходяться наступні напрямки:

- мовлення дитини;
- особистість дитини;
- дитина в соціумі;
- дитина в сенсорно-пізнавальному просторі;
- дитина в природному довкіллі;
- гра дитини;
- дитина у світі мистецтва.

Державні стандарти дошкільної освіти стосуються процесів формування досвіду дитини в різних видах діяльності, що гарантують компетентності дітей дошкільного віку, які є цінностями дошкільної освіти, освітніми галузями (змістом), освітніми результатами.

Відповідно теми нашого дослідження, то вона знаходиться у варіативному складнику Базового компонента, під назвою освітнього напрямку «Мовлення дитини. Основи грамоти».

Метою даного напрямку є:

- формування фонематичного сприйняття;
- навичка звукового аналізу елементів мови;
- навичка письма, а саме підготовка руки дитини до письма.

Мовленнєвий розвиток включає розвиток мовлення дітей, ознайомлення їх з літературними творами, підготовку до читання та письма, формування мовленнєвих навичок (фонетичних, лексичних, фонетико-фонематичних та комунікативних).

Навчально-мовленнєва діяльність дітей інтегрується з ігровою, руховою, пізнавальною, образотворчою та музичною діяльністю.

Художньо-мовленнєва діяльність дітей включає слухання та розуміння художніх творів, відтворення змісту (наприклад, відповіді на запитання, рольовий переказ, декламацію) та елементи драматизації (інсценування).

Заняття з навчання грамоти мають пропедевтичний характер, їх цілі полягають у наступному:

- Розвивати навички слухання та сприйняття на слух.
- Особливо розвиток фонологічних та фонематичних навичок аудіювання.
- Ознайомлення з основними одиницями мовлення (реченнями, словами, складами та звуками).
- Розуміння українського алфавіту, як символу для передачі звуків на письмі.
- Засвоєння поскладового читання двобуквених і трибуквених складів, поскладового читання двоскладових слів і поскладового читання слів найпростішої структури.

Важливим аспектом розвитку дитини є підготовка рук до рухової активності, що включає відповідний рівень спритності, гнучкості та сили кисті, координацію рухів обох рук, очей та зорового контакту.

2.2. Аналіз педагогічного досвіду з проблеми підготовки руки дитини до письма

У перед дошкільному віці дитина досить легко маніпулює предметами та іграшками, хоч її рука ще недостатньо координована, рухома, відбувається урізноманітнення діяльності дитини, відбувається вдосконалення рухів руки, пов'язане це з використанням знарядді праці та інструментів, як: молоток, ножиці, пензлик, олівець.

Існують так звані групи письма, пропонуємо їх розглянути:

Рисунок 2.1 Групи письма

Задля того, аби дитина написала одне слово вона має виконати наступні дії:

1. аналізув звукового складу слова;
2. встановлення послідовності звуків у слові;
3. уточнення звукофонем;
4. відокремлення звукофонем близьких за звучанням;
5. диференціювання збігу приголосних;
6. швидко «перешифрування» фонем у графем.

Перейдемо до змісту та завдань, що готують руку дитини до письма саме у межах дошкільного закладу. У родині, дошкільному закладі та позашкільному закладі, прагнучи швидко підготувати дитину до навчання у школі.

Якщо зважати на фізіологічні механізми системи кисті рук, дане завдання виявляється непосильним та складним. Крім того, письмо є досить складною навичкою, для її вдалого вироблення необхідно знати методику, якою вихователі та батьки часто не знають.

На різних заняттях вихователі використовують наступні дидактичні ігри:

1. На четвертому році життя використовуються ігри, що спрямовані на розвиток дрібних м'язів пальців рук, розвиток вміння діяти згідно вказівки дорослого:

- «Збери вежу»;
- «Проколоти кульку»;
- «Побудуємо будинок».

2. На п'ятому році використовуються ігри з використанням мозаїки, розбірних іграшок, декоративного малювання.

3. В старшій групі можна проводити ігри, що сприяють розвитку дрібних м'язів руки та окоміру:

- «Що це?»;
- «Виклади фігуру»;
- «Підбери палички».

Під час занять у старшій групі протягом першого кварталу під час занять з тем: «Штрихування», «Малювання прапорців», «Будування прямих ліній», діти навчаються виконувати точні рухи руки.

Другий квартал націлює дітей на малювання овальних та круглих предметів (фрукти, ракети, овали, хвилясті та спіральні лінії), штрихування, малювання візерунків які складаються з овальних, округлих, хвилястих предметів. Все це проводиться на тематичних заняттях з теми: «Малювання

фруктів», «Штрихування контуру соснової шишки», «Штрихування сливи, кола», «Малювання ракети».

Третій квартал сприяє вивченню дітей зображати орнаменти безвідривним рухом олівця (хвилястих, ламаних, дугоподібних).

Четвертий квартал ознайомлює дітей з зошитом в похилу лінію. Діти виконують в ньому вправи, вчаться малювати довгі та короткі, похилі лінії, овали, повторюють попередньо пройдений матеріал.

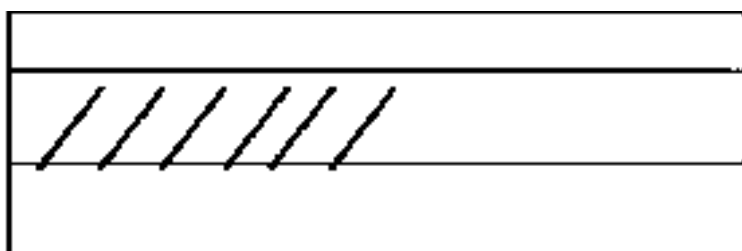
Пропонуємо розглянути орієнтовну структуру підготовчих занять щодо підготовки руки дитини до письма:

1. Вступ (бесіда вихователя з дітьми, гагадування правил під час роботи у зошиті).
2. Пальчик гімнастика «Мої пальчики-помічники».
3. Аналіз представленого зразка.
4. Зображення зразка вихователем на дошці: окремих складових частини. Вихователь має обов'язковим чином коментувати дії.
5. Зображення зразка у повітрі.
6. Робота в зошиті.

Перейдемо до підготовчих вправ, які вихователі використовують у своїй практиці.

1. Проведення похилих ліній між двома лінійками.

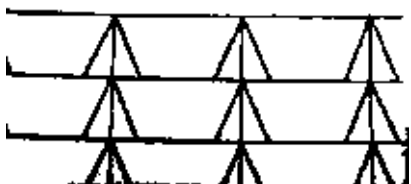
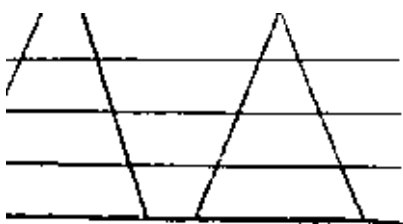
Дітям потрібно намалювати діагональ між двома лінійками. Мета цього етапу - навчити дітей з'єднувати дві точки, проводити діагональну лінію (лінію, нахилену вправо) між двома лінійками та орієнтуватися на сторінці зошита. Діти з'єднують точки, які вони намалювали на попередньому занятті. Потім олівцем проводять діагональну лінію між двома лінійками і малюють нову лінію.

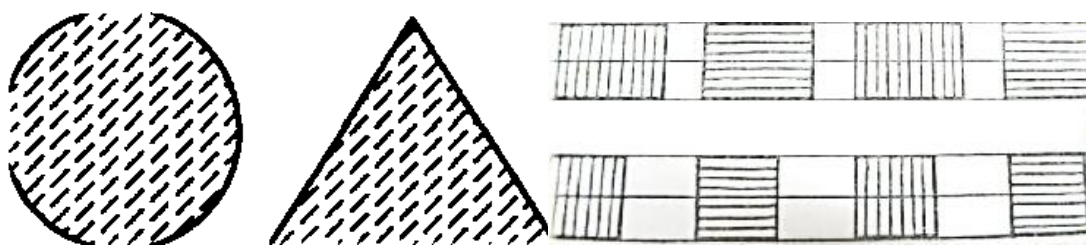
2. Малювання прямих ліній з крапками Мета цієї вправи - навчити дітей малювати прямі лінії під прямим кутом різної довжини за допомогою рахункових лінійок. Діти ставлять крапку на першій і третій лінійках, пишуть наступну смужку між другою і третьою лінійками, ставлять крапку на другій верхній лінійці і заповнюють простір до кінця.

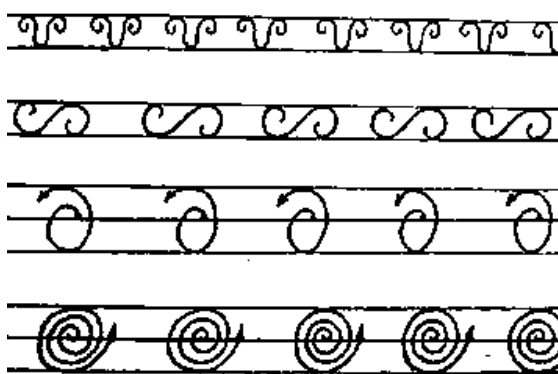
3. Малюємо ялинки, трикутники, квадрати та прямокутники. На цьому етапі учні вчаться малювати діагональні та вертикальні лінії, з'єднувати дві точки та рівномірно розташовувати їх на лінійці. За допомогою кольорових олівців з'єднайте точки діагональними прямими лініями, які не виходять за межі лінійки.

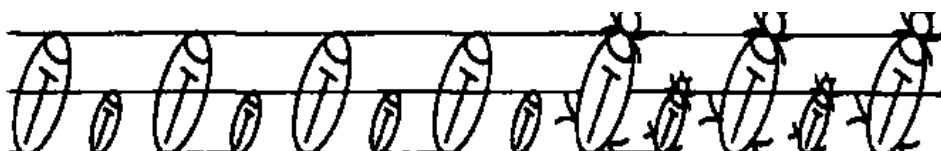
4. Штрихування геометричних фігур. Відбувається навчання штрихування в межах контуру (трикутник, квадрат, коло), не відриваючи руки; орієнтування у напрямках, заповнення простору. Вихователь показує та пояснює, що штрихування варто починати з верхнього лівого кута, поступово заповнюючи контур симетричними похилими лініями зліва направо у напрямку до нижнього правого кута. Вправи виконуються олівцем.

5. Створення візерунків із дугоподібних, хвилястих та ламаних ліній - це завдання, яке включає в себе навчання дітей проводити такі лінії між двома лінійками, не торкаючись їх і не відриваючи руки. У цьому завданні важливо, щоб діти вміли виконувати вправи за допомогою ручки, при цьому вихователь обов'язково демонструє зразок на окремому аркуші.

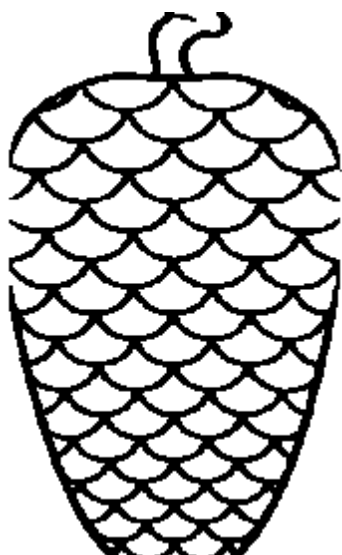

5. Малювання овальних предметів. Навчання дітей малювати одним рухом руки різні за розміром овальні предмети. Вихователь супроводжує показом увесь процес, вправа виконується олівцем.

6. У цьому завданні діти вчаться штрихувати контур соснової шишки або кукурудзи, вдосконалюючи навички проведення напівовальних ліній зліва направо та розвиваючи просторову орієнтацію. Кожен учень має аркуш паперу із контуром шишки чи кукурудзи, а також ретельно розглядає їх структуру. Вихователь демонструє правильні методи напівовального штрихування, зосереджуючись на першому та другому рядках. Цю вправу виконують олівцем.

Вихователі у своїй педагогічній роботі використовують ігрові форми роботи, які спряють розвиткові дрібних м'язів пальців, окоміру та руки дітей. дрібні м'язи пальців та координовані, точні рухи руки дитини розвиваються в дидактичних іграх з дидактичним матеріалом та іграх з предметами. Ігри проводяться на заняттях, надаємо їх перелік:

- «Що саме у мішечку?»;
- «Склади іграшку»;
- «Відгадай на дотик»;
- «Маленькі та великі»;
- «Палички в ряд»;
- «Викладання предметів».

Пропонуємо вправи для підготовки руки до письма дітей дошкільного віку:

1. Вправи на орієнтацію в просторі:

- Повороти праворуч та ліворуч відносно власного тіла.
- Практика різних позицій: в ряді пліч-о-пліч, до, на, під, попереду, ззаду, в нижній та верхній частині.
- Бокові згини тіла.
- Проходження по групі зігзагом, спіраллю та іншими шляхами.

2. Вправи на сприйняття слухом:

- Визначення напрямку звуку.

- Відтворення різних звуків тварин та інших джерел.
- Виконання ритмічних завдань.
- Слухові аналізи та синтетичні вправи.

3. Вправи на візуальне сприйняття:

- Встановлення відповідності між однаковими фотографіями.
- Визначення відповідності між однаковими геометричними фігурами.
- Утворення зображень за зразком (мозаїка, блоки, палички тощо).
- Пошук відмінностей між подібними зображеннями.
- Відображення дзеркальних відбитків візерунків.

4. Вправи на зорово-моторну координацію:

- Нанесення об'єктів у повітрі та їх визначення.
- Малювання в повітрі обома руками (спіралі, круги).

Крім цих вправ, можна також використовувати такі прийоми, які є досить ефективними для підготовки руки до письма: [3]

1. Коливання ручки між пальцями поперемінно, спочатку великим та вказівним.
2. Візьміться за ручку великим, вказівним і середнім пальцями та проведіть пальцями вздовж ручки.
3. Качання ручки в одній руці, між долонями.
4. Повертання ручки в різні її положення трьома пальцями однієї руки під лічбу.

Велика кількість вихователів для розвитку м'язів пальців та кисті рук використовують ігри з іграшками, а саме:

Вправи для підготовки руки до письма дітей дошкільного віку включають:

- Від простих геометричних фігур до більш складних, таких як ракета, дім, собака та інші.
- Викладання малюнків і букв.
- Складання криниці.

- Нанизування кілець, намистин, гудзиків на нитку.
- Шиття шнурівкою з використанням саморобних засобів (картон з дірочками).
- Рвана аплікація.
- Одночасне складання лівою і правою рукою в коробку гудзиків.
- Гри з мозаїкою, дрібним будівельним матеріалом, конструктором.
- Шнурування.
- Вкручення кришок на банки та пляшечки.
- Ліплення з пластиліну, глини, солоного тіста.
- Розмальовування малюнків.
- Обведення контурів, малювання букв і геометричних фігур за допомогою трафарету.
- Штриховка фігур та малюнків.
- Малювання олівцями і фарбами.
- Робота з ножицями.
- Малювання по крапочках, пунктирних лініях.
- виготовлення виробів з природного матеріалу.
- Вправи у піску та малювання у піску.
- "Загадкові сліди".

Така підготовча робота спрямована на тренування пальців рук, розвиток тактильної та зорової пам'яті, сенсорної та перцептивної сфери.

Проте, не варто забувати про штрихування шаблонів, трафаретів, адже під час виконання штрихування може закріплюватись розвиток дрібних рухів пальців та кисті рук, розвиток зорово-просторового сприймання, формування зорової пам'яті тощо.

Згідно А. Богуш, процес підготовки руки дитини до письма закладається у розвиткові кисті руки та дрібних м'язів пальців (за А.Богуш):

- координація;
- розвиток окоміру;

- розвиток уявлень просторових;
- навчання нерозривно вести лінії.

А. Богуш виокремлює систему вправ, щодо підготовки до письма:

- Вправи на проведення різних ліній: прямі і похилі лінії (спочатку в зошиті в одну лінійку, потім в косу лінійку); впражнения на проведення вертикальних і горизонтальних ліній.
- Вправи на проведення кривих ліній: округлі, напівовальні та овальні лінії.
- Невідривне проведення ліній: прямі вертикальні і горизонтальні лінії, які не відділяються від лінійки.
- Штрихування геометричних фігур: прямокутні, квадратні, циліндричні форми; косе штрихування геометричних фігур і предметів овальної форми.
- Штрихування: загальні вправи на штрихування для розвитку координації та точності рухів.

Враховуючи складність підготовки дітей віком 5-6 років до письма, рекомендується включати під час занять фізкультпаузи з вправами для пальців рук, правильного дихання, коректної постави та гімнастики для очей. Виконання цих рухів під музичний супровід може бути корисним. Продовження фізкультпаузи рекомендується тривалістю 60-80 секунд. Перед фізкультпаузою слід включити 3-4 вправи на потягування, спрямовані на вплив на скелет, грудну клітку, плечі, передпліччя, тулуб та кисті рук.

Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» не враховує одночасного оволодіння навичками читання та письма. Програма не включає в себе вивчення написання букв, буквосполучень, складів та слів. Учні здійснюють написання лише елементів букв, в той час як в зошитах з друкованою основою для дошкільників часто зустрічаються завдання із написання друкованих літер.

2.3. Методичні рекомендації щодо підготовки руки дитини до письма

Вадливим кроком у розвитку дитини є процес підготовки руки дитини до письма є досить важливим кроком під час розвитку дитини.

Його не можна розглядати ізольовано, проте можна розглядати у зв'язку з розвитком усного мовлення. Це пов'язано з тим, що письмо, як і слухання та говоріння, є різновидом мовленнєвої діяльності.

Письмо завжди супроводжується усним мовленням. У дітей дошкільного віку дефекти вимови певних звуків можуть негативно вплинути на їхнє майбутнє письмо і призвести до помилок, пропусків і заміни букв. Тому розвиток усного мовлення є одним із пріоритетних завдань у підготовці дітей до письма.

Дослідження показують, що ступінь розвитку мовлення дітей залежить від ступеня розвитку їхньої дрібної моторики. Недарма народна педагогіка зберегла протягом століть низку народних артефактів, що передбачають активні рухи: «Пальчик, пальчик», «Сорока-ворона», «Горошинка, горошинка».

Нами підготовлено збірку вправ котрі спрямовані на розвиток м'язів рук дитини та підготовки руки дитини старшого дошкільного віку до процесу письма. Дана збірка має ігрові вправи, котрі можна використовувати на фізкультхвилинках під час основних завдань.

Руки пальців і кистей рук розвиваються поступово протягом усього дошкільного життя.

Однак у переддошкільному віці пальці та кисті рук не є повністю жорсткими. Це призводить до нестабільних рухів, тремтіння пальців і втоми при написанні прямих ліній, овальних і напівеліптичних фігур.

Труднощі, з якими стикаються діти під час письма, викликають у них негативне ставлення до цієї діяльності. Тому дітям, які тільки роблять перші кроки у розвитку навичок фігурного письма, необхідна постійна допомога дорослих. Навчання починається з розігрівуючих вправ, наприклад, пальчикової гімнастики.

Як розвиваюче завдання для дітей старшого дошкільного віку можна запропонувати малювати тематичні картинки з довгими та короткими лініями разом, наприклад, скажіть дитині: «Давай сядемо на потяг і поїдемо до бабусі в село. На одному кінці сторінки зображений наш будинок, а на іншому - бабусин сад.

Вам потрібно намалювати колії: дві довгі вертикальні лінії - рейки (малюєте ви) і багато коротких ліній на них - шпали (малює дитина).

Якщо ти цього не зробиш, потяг не проїде і ти не зможеш відвідати бабусю». Чим з більшим ентузіазмом дитина відгукнеться на пропозицію поїхати, тим краще вона зможе впоратися із завданням.

Або: «У густому і дикому лісі в хатинці живе лісовичок. Поруч з ним живуть кролики, кури, курчата і каченята. Лісовичка довго не було вдома, тому намалюй паркан навколо хатинки, щоб лисиці та вовки не заподіяли шкоди друзям лісовичка».

Дітям можна дозволити домалювати сонячні промені, щоб зігріти навколишні квіти. Чим більше сонячного світла, тим довше квіти будуть цвісти. Або ж погодуйте курчат (яких ви намалювали) пшоном, зерном і черв'яками. Цей процес дуже захоплюючий, адже ви робите це разом. Також краще, якщо ви візьмете участь у дуже простому для вас завданні - малюванні.

Важливо навчити дітей правильно тримати олівець. Адже перевчити набагато складніше, ніж швидко навчити. Можна досить легко зрозуміти правильне положення олівця.

Олівець, яким пише дитина, лежить на верхній фаланзі середнього пальця, який утримується великим і вказівним пальцями. Мізинець підтримується, а середній і безіменний пальці розташовуються майже перпендикулярно до краю столу. Відстань від нижнього кінця ручки до вказівного пальця - 1,5-2 см; кінець ручки звернений до плеча. Рука рухається, а лікоть не відривається від столу. Потім поспостерігайте, як дитина пише і чи правильні рухи.

Нижче наведено ознаки неправильних навичок письма:

- дитина не правильно тримає олівець;
- великий палець знаходиться під вказівним або перпендикулярно до нього;
- олівець розташовується не на середньому, а вказівному пальці;
- дитина тримає олівець занадто близько або занадто далеко від нижнього кінця олівця;
- верхній кінець олівця спрямований до дитини або від неї;
- рука міцно зафіксована на місці;
- сильний або слабкий натиск при письмі або малюванні.

Основним способом корекції неправильно сформованих навичок, а також необхідним профілактичним заходом є систематичний контроль дорослими образотворчої діяльності дітей дошкільного віку. Навчивши дитину правильно тримати і користуватися письмовим приладдям, дорослий систематично перевіряє дотримання дитиною вимог і при необхідності коригує їх. Дітям буває дуже важко переробити стереотипи, які не були правильно сформовані, і нові правильні положення пальців і сидіння за столом спочатку можуть бути для них незручними

Кілька простих прийомів можуть бути використані, щоб прискорити корекцію неправильних навичок і полегшити її для дитини:

- поставте крапочку на верхній фаланзі безіменного пальця і поясніть дитині, що олівець потрібно ставити на цю точку;
- проведіть лінію по ручці, щоб вказівний палець не опускався вниз;
- якщо рука міцно тримається на місці, дитина може обводити і малювати великі фігури, розміром приблизно з третину альбомного аркуша, не відриваючи руку від паперу.

В процесі виконання тренувальних вправ важливо мати на увазі, що чим більш креативною буде вправа, тим вона буде цікавішою та ефективнішою. За допомогою невеличких фантазійних прийомів, можна легко перетворити руки

дитини на казкових персонажів, таких як лисичка, зайчик, вовк, або на різноманітні предмети, такі як будиночок, стіл чи човник.

А якщо вона вивчить віршик і виконає його руками, ніхто не нагадає їй, що пальчикова гімнастика - це необхідна підготовча вправа до письма. Тому що рухи рук є самостійними і мотивовані внутрішнім інтересом дитини до участі у своєрідному пальчиковому театрі.

Після фізичних вправ слід виконувати основну вправу на письмо. Її тривалість не повинна перевищувати п'яти хвилин. Завдання батьків і педагогів, які організують і проводять вправи, - знайти додаткові мотиви, які викличуть у дітей інтерес і мотивацію до подолання складних завдань.

Такою мотивацією, безумовно, можуть стати романи. Адже в школі, практикуючи письмо, дітям доводиться уважно слухати, запам'ятовувати і викладати на папері отриману інформацію. Тому практика письма для дітей дошкільного віку повинна бути комплексною, щоб розвинути всі необхідні навички.

Згідно методики В. Федієнко, для того щоб рука дитини була «слухняною», її потрібно підготувати до цієї діяльності.

Перший етап, як зазначає В. Федієнко, стосується пальчикових вправ, які подаються дітям, як цікава гра.

На другому етапі слід попрацювати над ігровими завданнями, спрямованими на штрихування літер і фігур.

Наступний етап передбачає написання елементів друкованих літер у зошитах. Зазвичай для цього використовуються зошити у клітинку.

Четвертий етап, найскладніший, стосується письма в зошитак в косу лінію й у клітинку. Це може бути списування з книжки, написання під диктовку, тощо. Четвертий етап використовується, зазвичай, в школі.

Дітям пропонуються вправи з підготовки руки до письма, використовуючи в ЗДО як олівці, так і кулькову ручку.

Тема ліворукості - одна з найменш досліджених і найскладніших для практиків. Тривалий час вважалося, що, враховуючи загальні вимоги

навчального процесу, дітей, які використовують ліву руку активніше, ніж праву, слід переучувати. Однак при навчанні ліворуких дітей педагоги стикаються з надзвичайними труднощами, наслідки яких, як правило, проявляються в подальшому житті цих дітей.

Особливе значення для ліворуких дітей має положення ручки і кисті під час письма. Ліворукі діти повинні тримати ручку вище, ніж праворукі, тобто приблизно на відстані 4 см від кінчика (пера) ручки. Якщо ручку тримати неправильно, дуже важко писати чітко й акуратно. Ручку слід тримати так, щоб вона була на одній лінії з рукою.

Під час письма важливо, щоб рука знаходилася під лінією тексту. Зошит рекомендується розташовувати під невеликим кутом, приблизно 20° вправо, та зсувати його вліво від центру тіла в напрямку до лівої руки. Права рука служить для утримання зошита у відповідному положенні і переміщення його за необхідності.

Під час написання рекомендується поміщати ручку на верхню частину нігтьової фаланги середнього пальця. Більший палець утримує ручку за його нігтьовою фалангою, тоді як вказівний палець легко кладеться зверху ручки на відстані 1,5—2 см від пишучого шарика і контролює рух пальців. Під час процесу написання відбувається рух зліва направо, тобто напрямок руху ручки — ліворуч, а рух кисті та пальців — праворуч.

А. Богуш, в контексті дитячого садка, рекомендує використовувати прості олівці та кольорові олівці для письма. При цьому дітям рекомендується правильно брати олівець, як це вчать в школі: утримувати його великим, вказівним і середнім пальцями, не стискаючи його між пальцями. Кінець олівця має бути спрямованим вправо, відстань від загостреного кінця до олівця до правого плеча повинна становити до 3 см.

Розглянемо гігієнічні вимоги для занять з підготовки руки дитини до письма:

1. Стіл і стілець повинні відповідати зросту дитини.

2. Ноги повинні повністю стояти на підлозі.
3. Сидіти за столом прямо, уникаючи нахилу тіла вперед чи опиратися на стіл.
4. Відстань від грудей дитини до краю стола має дорівнювати ширині долоні дитини (3-4 см).
5. Відстань від зошита до очей дитини повинна бути приблизно 30 см.
6. Світло рекомендується розташовувати зліва (для праворучних) або справа (для ліворучних).
7. Зошит слід класти так, щоб початок рядка, на якому буде писати дитина, знаходився на середині грудей (під кутом 45-50 градусів), поступово лівою рукою зошит пересувається вгору вліво.

Досить цікавою є методика підготовки руки дитини до письма розроблена за Л. Шелестовою. Методика складається з:

1. Навчання елементів грамоти по складах.

Добре відомо, що склад - це найменша фонетично завершена одиниця. Однак дітям часто буває важко складати склади з вивчених літер. Наприклад, хоча букви «Б» [бе] і «А» [а] утворюють склад «БА», діти не можуть зрозуміти, чому вони не утворюють склад «БеА».

З цієї причини рекомендується вчити назви складів одразу, замість того, щоб вчити літери, з яких складається склад, по черзі. Цей метод допомагає автоматично усунути проблему переходу від букв до складів.

2. Використання ігрового підходу до навчання.

Для дітей дошкільного віку гра є природним бажанням та завжди є основним видом діяльності, котра викликає у них інтерес і захоплення.

Тому під час заняття дітям даються завдання на кшталт:

- «знайди літеру «В», що захована в кімнаті з улюбленою іграшкою»;
- «розфарбуй яблуко з літерою «А» червоним кольором на аркуші зі складами. Виріж його і наклеї на дерево, яке ти намалював»;
- «маміне намисто» – нанизати на ниточку намистинки.

— «вправні ручки» – імітування рухів, що виконуються під час роботи (шиття, в'язання, друкування, керування машиною).

— «музичне шоу» передбачає імітування гри на музичних інструментах (піаніно, скрипці, гітарі, балалайці, бубоні, флейті, сопілці, баяну).

— «пальчики танцюристи».

— «пальчики крокують» вимірювання довжини предметів.

— «підйомний кран» – перенесення будь-якого предмету кінчиками пальців з різних місць.

— «впіймаю – не відпущу» – захоплення та утримання пальчиками будь-якого предмету, іграшки.

Такі заняття вимагають заздалегідь підготувати необхідні дидактичні матеріали. Оскільки мислення дітей дошкільного віку є наочно-образним, ці матеріали мають складатися не лише з абстрактних об'єктів (графічних зображень звуків букв), а й із зображень конкретних предметів, на яких пишуться букви та утворюються склади.

Використання наочних та образних матеріалів, таких як пошук «білчиного горішка», наклеювання «листочка» на намальоване дерево або складання квадрата навпіл, допомагає дітям краще зрозуміти абстрактні поняття.

Виконуючи завдання, увага дітей зосереджена не на вивченні букв і складів, а на конкретних видах діяльності, таких як вирізання, наклеювання, пошук потрібної речі, картки тощо. Таким чином, вони вчать букви і склади несвідомо, без тиску і перевантаження.

3. Використання різноманітних видів діяльності.

Дошкільний вік відрізняється тим, що діти виявляють інтерес до різноманітних видів діяльності і не можуть тривалий час утримувати увагу на одному виді діяльності. З урахуванням цього особливості була розроблена система завдань для вивчення кожної літери, яка включає в себе використання різноманітних видів діяльності, що доступні дітям цього віку.

Серед таких видів діяльності можна визначити вирізання, малювання, танці, спів, аплікації, складання, переміщення в просторі, пошук предметів у кімнаті та рольові ігри. Виконуючи ці ігрові завдання, активізуються різні аналізатори (зорові, слухові, тактильні) разом з руховими діями.

4. Застосування диференційованого підходу.

Важливо враховувати психологічні особливості, такі як тип нервової діяльності і темперамент, а також індивідуальні риси типологічної групи дітей, їх фізичний та психічний стан, уподобання, інтереси та бажання [2; 3].

Практика підтверджує, що використання методики Л. Шерестової для навчання дітей дошкільного віку читання і письма визнаною стратегією для реалізації принципу наступності в сучасній початковій школі.

Висновок до 2 розділу

Освіта дітей дошкільного віку висвітлюється та координується БКДО та певними програмами, наприклад:

1. Програма «Соняшник»;
2. Програма виховання та навчання дітей від 2 до 7 років «Українське дошкілля».

Сучасні нормативні документи у всіх галузях освіти вкладають значний акцент на створення умов, які сприяють високому рівню розвитку ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів різних рівнів освіти. В цьому контексті особливу увагу приділяють основним завданням дошкільної освіти, серед яких особливе значення надається вивченню елементів грамоти.

Це пояснюється тим, що саме ці елементи є основою для повноцінного сприйняття учнями навчального матеріалу, усвідомлення низки моральних та суспільно-політичних концепцій, моделей поведінки і соціальних ролей, а також формування різних аспектів особистості дітей взагалі. Відповідно до сучасної практики, діти оволодівають елементами читання і письма в три етапи: добукварний, букварний і частково післябукварний.

У Базовому компоненті зведено всі норми та положення, які визначають собою державні вимоги щодо рівня розвиненості, освіченості, вихованості дитини шести- семи років, а також визначає загальний показник набутих дитиною знань перед вступом дитини до школи.

Програма «Українське дошкілля» націлена на розвиток мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку. Соціальний напрям «Мовлення дитини» уточнює й конкретизує завдання щодо формування чіткої звуковимови, збагачення активного словника дитини, оволодіння граматично-правильним мовленням, зв'язного мовлення.

У програму було введено напрям роботи «Мовленнєвий етикет», також важливим у програмі є проєкт підготовки дитини до підготовки руки дитини та навчання елементів грамоти.

Відповідно теми нашого дослідження, то вона знаходиться у варіативному складнику Базового компонента, під назвою освітнього напрямку «Мовлення дитини. Основи грамоти».

Метою даного напрямку є:

- формування фонематичного сприйняття;
- навичка звукового аналізу елементів мови;
- навичка письма, а саме підготовка руки дитини до письма.

Мовленнєвий розвиток включає розвиток мовлення дітей, ознайомлення їх з літературними творами, підготовку до читання та письма, формування мовленнєвих навичок (фонетичних, лексичних, фонетико-фонематичних та комунікативних).

Навчально-мовленнєва діяльність дітей інтегрується з ігровою, руховою, пізнавальною, образотворчою та музичною діяльністю.

На різних заняттях вихователі використовують наступні дидактичні ігри:

1. На четвертому році життя використовуються ігри, які націлені на формування уміння діяти за вказівкою дорослих.
2. На п'ятому році використовуються ігри з використанням мозаїки, розбірних іграшок, декоративного малювання.
3. В старшій групі проводяться ігри на розвиток окоміру та дрібних мязів руки.

Під час занять у старшій групі протягом першого кварталу під час занять з тем: «Штрихування», «Малювання прапорців», «Будування прямих ліній», діти навчаються виконувати точні рухи руки.

Другий квартал націлює дітей на малювання овальних та круглих предметів (фрукти, ракети, овали, хвилясті та спіральні лінії), штрихування, малювання візерунків які складаються з овальних, округлих, хвилястих предметів. Все це проводиться на тематичних заняттях з теми: «Малювання фруктів», «Штрихування контуру соснової шишки», «Штрихування сливи, кола», «Малювання ракети».

Третій квартал сприяє вивченню дітей зображати орнаменти безвідривним рухом олівця (хвилястих, ламаних, дугоподібних).

Четвертий квартал ознайомлює дітей з зошитом в похилу лінію. Діти виконують в ньому вправи, вчаться малювати довгі та короткі, похилі лінії, овали, повторюють попередньо пройдений матеріал.

Третій квартал сприяє вивченню дітей малювати орнаменти безвідривним рухом олівця (хвилястих, ламаних, дугоподібних).

Четвертий квартал ознайомлює дітей з зошитом в похилу лінію. Діти виконують в ньому вправи, вчаться малювати довгі та короткі, похилі лінії, овали, повторюють попередньо пройдений матеріал.

ВИСНОВКИ

Одним із найактуальніших питань у початковій школі є розвиток навичок письма в першому класі. Письмо не варто розглядати окремо від інших складових навчального процесу, так як воно досить тісно пов'язане з навчанням читання та розвитком усного і писемного мовлення. Письмо впливає на навички грамотності учнів, які, у свою чергу, впливають на культуру писемного мовлення.

Письмо як процес, являється досить складним видом навчальної діяльності, яке складається з багатьох структурних елементів, правил, навичок і вмінь, а оволодіння ним для дітей молодшого шкільного віку є тривалим і складним процесом.

Діти дошкільного віку мають труднощі у вивченні літер. Це пов'язано з тим, що вони ще відволікаються, мають погану координацію рухів, не розуміють зв'язку між звуками і графічними символами, мають труднощі з фіксацією графічних символів як цілого, що складається з багатьох елементів, і з розпізнаванням зв'язків між елементами, що складають ціле (пропорції, напрямки, положення елементів).

А. Богуш зазначає, що кожна технічна навичка письма має свої труднощі. Водночас графічні навички є не менш складними. Щоб розвинути графічні навички, діти повинні встановлювати зв'язки між тим, що вони чують, говорять і відтворюють (звуки, склади і слова).

У дітей дошкільного віку все ще недостатньо розвинене почуття просторової та площинної орієнтації. Більшість дітей не можуть відрізнити праворуч і ліворуч. Здатність розрізнити право і ліво є важливою передумовою для багатьох видів навчання, тому слід приділяти достатньо часу для відпрацювання цієї навички у вигляді різних ігор та вправ.

Поняття готовність визнається, як акт підготовки, запас знань, умінь, навичок, досвіду, набутих під час процесу навчання та практичної діяльності.

Діти, що готові до процесу письма, мають такі характеристики:

— вміють аналізувати та систематизувати, мають навички говоріння та мислення;

— орієнтуються у просторі, мають координовані рухи кистей, передпліч, зап'ясть і пальців;

— емоційно готові;

— само дисципліновані;

— хочуть навчатись.

Для дошкільного віку важливим є саме підготовка до письма, а не навчання йому, що призводить у подальшому до формування неправильної техніки письма.

Згідно А. Богуш, процес підготовки руки дитини до письма заключається у розвитку кисті руки та дрібних м'язів пальців (за А.Богуш):

— координація;

— розвиток окоміру;

— розвиток уявлень просторових;

— навчання нерозривно вести лінії.

А. Богуш виокремлює систему вправ, щодо підготовки до письма:

- Вправи на проведення прямих і похилих, ламаних, вертикальних і горизонтальних ліній (спочатку в зошиті в одну лінійку, а згодом в рівчасту сітку - косу лінійку);

- Вправи на проведення округлих, напівовальних та овальних ліній; — Безперервне проведення ліній (з використанням різних видів штрихів: прямими вертикальними і горизонтальними лініями);

- Штрихування геометричних фігур та предметів прямокутної, квадратної, циліндричної форми;

- Коса штриховка геометричних фігур і предметів овальної форми;

- Штрихування.

Враховуючи складність такого виду підготовки дитини до письма у віці 5-6 років, рекомендується введення фізкультпауз під час занять. Ці фізичні паузи можуть включати вправи для розвитку пальців рук, правильного дихання, удосконалення постави, а також гімнастику для очей та інші корисні елементи.

Під час процесу навчання дітей дошкільного віку письму важливими заходами є:

1. Орієнтування на площині та за позначками:
  - виконання «фігурного диктанту»;
  - прокладання маршрутів на картах;
  - малювання планів кімнат та вулиць.
2. Конструювання:
  - складання букв з елементів і слів з кубиків;
  - відтворення букв за допомогою ниток і дроту;
  - складання зображень букв, символів, геометричних фігур і предметів з паличок;
    - ліплення;
    - орігамі.
3. Практика на логіку та уяву:
  - малювання симетричних фігур;
  - малювання дотичних;
  - малювання графічних символів;
  - малювання логічних послідовностей.
4. Практика аналізу та синтезу:
  - порівняння та класифікація фігур та інших символів, піктограм, зображень та малюнків;
    - малювання ліній, фігур і обводів за допомогою лінійки.

Згідно методики В. Федієнко, для того щоб рука дитини була «слухняною», її потрібно підготувати до цієї діяльності.

Перший етап, як зазначає В. Федієнко, стосується пальчикових вправ, які подаються дітям, як цікава гра.

На другому етапі слід попрацювати над ігровими завданнями, спрямованими на штрихування літер і фігур.

Наступний етап передбачає написання елементів друкованих літер у зошитах. Зазвичай для цього використовуються зошити у клітинку.

Четвертий етап, найскладніший, стосується письма в зошитак в косу лінію й у клітинку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Альшевська Н. М. Нові форми здобуття дошкільної освіти. Проблеми освіти: збірник наукових праць. Вінниця-Київ, 2015. С. 5-10.
2. Антипець В. П. Особливості підготовки руки дитини до письма дітей дошкільного віку. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2012. №3. С. 61-65.
3. Артемова Л. В. Розвиток теорії та практики дитячої гри. Дошкільне виховання. 2021. № 7. С. 12-15.
4. Бартенєва Л. І. Передумови формування орфографічної навички у дітей дошкільного віку з НЗНМ // Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Вип. 1. Київ : Актуальна освіта, 2004. С. 13-26.
5. Бондаренко А. К. Дидактичні ігри в дитячому садку: посібник для вихователів дитячого саду. Київ: Освіта, 2005. 148 с.
6. Боровик І. Г. Артикуляційні вправи – корисні та цікаві. Харків: Видавництво «Ранок», 2010. 64 с.
7. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку. Навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 344 с.
8. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник. Київ, Вища школа, 2007. 213 с.
9. Бусел В. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун». 2014. 276 с.
10. Бурова А. Організація ігрової діяльності (методичні рекомендації). Дошкільне виховання. 2017.
11. Вашуленко О. Питання наступності в педагогічній теорії. Педагогіка і психологія. Вісник Академії педагогічних наук. 2005. № 4. С. 49-59.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. 1140 с.

13. Вікова та педагогічна психологія / О. В.Скрипченко, Л. В. Волинська [та ін.]; за ред. О. В. Скрипченко. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
14. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 576 с.
15. Воробйова С. Дидактична гра в процесі дошкільного виховання. Палітра педагога. 2002. № 10. С. 46-48.
16. Воронова Н. Підготовка руки дитини до письма. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Підвищення ефективності логопедичної роботи в умовах здійснення дошкільної та початкової освіти». Херсон : Айлант, 19-23. 2006. 32 с.
17. Данілавічюте Е. Визначення рівня зорового сприймання дошкільників у зв'язку з підготовкою їх до опанування писемного мовлення. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Вип. 2. Київ : Актуальна освіта, 2005. С. 126-131.
18. Державний стандарт початкової освіти. Постанова Кабінету міністрів України від 21 лютого 2021 р. № 87. 36 с. URL: <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvitydokument/>
19. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2003. 230 с.
20. Добровольська Л. Розвиток пам'яті та уяви: ігри для дитини. Палітра педагога. 2009. № 11. С. 10-15.
21. Дубяга С. М., Шевченко Ю. М. Нестандартний підхід до підготовки руки дитини до письма молодших школярів. Збірник праць «Педагогічні науки». 2010. №55. С. 263-267.
22. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
23. Жорник О. Використання дидактичних ігор. Рідна школа. 2000. №4. С. 63-64.

24. Готуємось до школи. Альбом для занять з дітьми 5-7 років. Київ : Фенікс, 2000. 24 с.
25. Закон України «Про дошкільну освіту». Урядовий кур'єр. 2001. №141. С. 1-8.
26. Закон України «Про дошкільну освіту». К.: Дошкільне виховання, 2001. 56 с.
27. Інтернет джерело: Програма «Впевнений старт» URL: https://vstart.com.ua/files/programa_vpevnenii_start_2017.pdf
28. Калмикова Л. Сучасні проблеми наступності й перспективності та шляхи їх вирішення. Наступність і перспективність у навчанні й вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Матеріали конференції. Переяслав-Хмельницький, 2000. 10 с.
29. Ковшар О. В. Наступність і перспективність навчання у системі безперервної освіти. Педагогічні науки : зб. наук. праць. Вип. LXXIV, т. 1. Херсон, 2016. С. 128-132.
30. Крутій К., Грицишина Т. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. Дошкільне виховання. 2016. № 1. С. 3-7.
31. Макарова С. Щоб ротик був слухняний. Логопедичний практикум. Тернопіль: підручники і посібники, 2010. 160 с.
32. Максакова А. І. Навчайте дітей граючи: Ігри та вправи зі звучним словом : посібник для вихователів дитячого садку. Київ : Ранок, 2000. 58 с.
33. Малярчук А. Я. Розвиток усного та писемного мовлення молодших школярів. Київ : Літера ЛТД, 2008. 336 с.
34. Мамчур І. Теорія гри та її пізнавальні можливості (історичний аналіз). Педагогіка і психологія. 2003. № 6. С. 61-63.
35. Мілевська О. П. Логогімнастика: систематизація поняття // Наукова дискусія: питання педагогіки та психології. Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2017. С. 37-41.
36. Мілевська О. П. Логогімнастика: методичні рекомендації. Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2019. 52 с.

37. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти» від 12. 01. 2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

38. Пантюк Т. І. Суспільно-педагогічні детермінанти підготовки дітей до школи в Україні (1945-2017 рр.): дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук: 13.00.01. Дрогобич: ДДПУ ім. І.Франка, 2018. 504 с.

39. Поніманська Т. І., Дичківська І. М. Дошкільна педагогіка. Практикум [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». Київ : Видавничий дім «Слово», 2004. 352 с.

40. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ: «Академвидав», 2006. 456 с.

41. Про позашкільну освіту: закон України від 22 червня 2000 р. № 1841-III // Освіта України. 2000. № 31. С. 6-8.

42. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 1-го класу. Метод. посіб. для вчителів. Київ : Початкова школа, 2002. 322 с.

43. Січовик І. А. Словограй. Ігри з буквами та словами: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2004. 64 с.

44. Тарасун В. В. Нетрадиційний метод навчання писемного мовлення : читання «з першого погляду» (Повідомлення 1) // Дефектологія. 2000. № 4. С.30-35.

45. Тарасун В. В. Нейропсихологічні аспекти спеціальної дошкільної освіти // Дидактичні та соціально – психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі. Наук.-метод. зб. Вип. 4. Київ : Слово, 2002. 389 с.

46. Тарасун В. В. Критерії оцінювання знань дошкільників : теоретичне підґрунтя, можливості, перспективи // Дефектологія. 2002. № 4. С. 4-8.

47. Трегубова І. М. Навчальна програма з позашкільної освіти гуманітарного напрямку інтегрованого курсу розвитку здібностей дітей дошкільного віку в умовах гуртка «ОПАЛ». Харків. 2016. 120 с.

48. Цєпова І. В. Методи і прийоми підготовки руки дитини до письма: історія і сучасність. Науковий огляд. 2015. № 8 (18). С. 1-10.

49. Швидка С. О. Педагогічні аспекти підготовки дошкільників до навчання грамоти. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». 2017. № 17-18. С. 206-210.

50. Федорович Л. О., Пищалка Я. О. Конспекти логоритмічних занять із дітьми дошкільного віку із ПНМ. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2011. 267 с.

51. Чередніченко Н. В., Горбачова Д. М. Формування фонетикографічної грамотності у молодших школярів із порушенням мовленнєвого розвитку в умовах корекційного навчання: Навчально-методичний посібник. Київ : ДІА, 2016. 212 с.